

Poštovani čitaoci,

Zahvaljujući partnerskim aktivnostima svih članica Nacionalne koalicije za okončanje dečjih brakova i odlučnom pristupu naše zemlje da obezbedi sve preduslove za puno ostvarivanje prava svakog deteta, Srbija se i ove godine nalazi među državama sa niskom stopom zastupljenosti dečjih brakova u odnosu na globalni nivo. Uprkos tome, nastavljaju se naša zalaganja da svaka devojčica i dečak odrastaju i žive u sigurnom okruženju i zaštićeni ove ugrožavajuće prakse.

Rano stupanje u brak predstavlja neprirodni tok prekida detinjstva, a njegove posledice po pravilan i potpun fizički i psihički razvoj su višestruke i složene. Među žrtvama dečjih brakova u Srbiji u prethodnom trogodišnjem periodu dominiraju devojčice, sa prosečnim udelom od 94,7% uzrasta pretežno od 16 i 17 godina. Devojčice su dodatno pogođene i neposrednim zdravstvenim posledicama usled preranih porođaja, ali i nasilja u porodici koje prati njihov sveukupno nepovoljan položaj. Podaci o nacionalnoj pripadnosti ukazuju da dečiji brak postoji u mnogim nacionalnim manjinama ali je takođe očigledno da je ova pojava najrasprostranjenija među decom romske nacionalnosti koja čine 55,5% od ukupnog broja dece žrtava ranih brakova. Zabrinjavajući trend koji je zabeležen prethodnih godina je porast udela dece koja ne pohađaju srednju školu među onima koji stupaju u dečije brakove, iz čega se može zaključiti da su deca srednjoškolskog uzrasta koja su isključena iz obrazovnog sistema pod većim rizikom. Siromaštvo i obrazovanje jesu među glavnim uzrocima dečijeg braka, ali tu je svakako prisutan i faktor obrazovanja roditelja, a posebno majki i njime uslovljen njihov ekonomski zavisni položaj.

Godina za nama od posebnog je značaja za dečija prava i borbu protiv svakog oblika njihovog ugrožavanja jer je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila Rezoluciju o okončanju dečjih, ranih i prinudnih brakova. U skladu sa njenim preporukama, neophodno je ojačati podršku posebno ranjivim grupama devojčica i devojaka koje se nalaze na marginama društva i nose najveći teret nepovoljnih i kriznih okolnosti u svetu. Stoga je potrebno posebnu pažnju posvetiti dubinskim uzrocima rodne nejednakosti i podizanju svesti o negativnim obrascima koji utiču na održavanje pojava i praksi koje krše ljudska i dečija prava.

Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost i Nacionalna koalicija za okončanje dečjih brakova nastaviće svoj put ka zajedničkoj viziji i stvaranju okruženja za puno ostvarivanje ljudskih prava svakog deteta u najkvalitetnijim mogućim uslovima za odrastanje i razvoj.

Maja Gojković

Potpredsednica Vlade, ministarka kulture i predsednica
Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost

Šta pokazuje statistika o stanju dečjih brakova u Srbiji, prema podacima koje je Nacionalnoj koaliciji dostavilo Ministarstvo unutrašnjih poslova?

U periodu **od januara do oktobra 2022. godine**, u Republici Srbiji evidentirano je **ukupno 67 krivičnih dela** vanbračna zajednica sa maloletnikom što je za **pet krivičnih dela više** u odnosu na isti period 2021. godine.

Vanbračna zajednica sa maloletnikom iz člana 190. Krivičnog zakonika

Podaci Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) pokazuju da je od ukupnog broja maloletnika koji su oštećeni ovim krivičnim delom tokom poslednjih pet godina 98% čine devojčice, dok je 2022. godine taj procenat neznatno niži (**96,6%**).

Posmatrajući geografsku distribuciju

ovog krivičnog dela u 2022. godini može se videti da je najveći broj krivičnog dela vanbračna zajednica sa maloletnikom počinjen u Šapcu (10), zatim u Boru (9), u Zrenjaninu (7) i u Novom Pazaru (6). U odnosu na 2021. godinu, broj ovog krivičnog dela smanjen je u Beogradu, Kragujevcu, Prokuplju, Valjevu, Kruševcu, Čačku, Novom Sadu i Pančevu.

U toku 2022. godine, do sada je odbačeno sedam prijava, dok je 2021. godine odbačeno 22 prijave. Prema navodima predstavnika MUP-a, značajan je **visok procenat odbačenih krivičnih prijava** (skoro svaka treća prijava).

Najčešći razlozi za odbacivanje krivičnih prijava su:

- osumnjičeni je izvršio prihvaćenu obavezu po članu 283 st. 1 Zakonika o krivičnom postupku (otklanjanje štetne posledice ili naknada pričinjene štete nastale krivičnim delom);
- nije krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti;
- nema dokaza da je prijavljen učinio krivično delo;
- nedostatak odobrenja za krivično delo;
- po članu 18. Krivičnog zakonika (delo malog značaja).

MUP redovno učestvuje u aktivnostima koje indirektno za cilj imaju prevenciju dečjih brakova i to putem projekata čiji su ciljevi prevencija i borba protiv trgovine ljudima kao i unapređenje prava dece žrtava i svedoka krivičnih dela.

Problem dečjih brakova zahteva multisektorski pristup i konstantnu saradnju svih značajnih aktera. Redovno praćenje i sankcionisanje ovog krivičnog dela šalje snažnu poruku o nultoj toleranciji na ovu štetnu praksu. Podaci kojima raspolaže MUP značajan su vodič institucijama i organizacijama prilikom određivanja u kojim je jedinicama lokalne samouprave (JLS) neophodno uložiti dodatne napore u suzbijanju dečjih brakova. Trend opadanja krivičnog dela vanbračna zajednica sa maloletnikom u određenim JLS, između ostalog, može biti i rezultat kontinuiranih aktivnosti na polju prevencije i podizanja svesti o ovoj štetnoj praksi.

Članice Nacionalne koalicije za okončanje dečjih brakova kontinuirano ulažu napore ka okončanju prakse dečjih brakova kroz različite aktivnosti u okviru svojih nadležnosti.

Kancelarija Zaštitnika građana je, u septembru 2022. godine, sprovela **Letnju školu** koju je pohađalo 20 učenika srednjih i osnovnih škola iz 14 gradova. Tokom Letnje škole, četiri člana Panela mladih savetnika Zaštitnika građana polaznicima je predstavilo Konvenciju UN-a o pravima deteta, dok je jedna od radionica specifično bila posvećena temi nasilja nad decom, odnosno različitim oblicima nasilja i načinima zaštite. U okviru radionice o položaju dece pripadnika nacionalnih manjina i dece koja žive i rade na ulici polaznicima je posebno ukazano da su **dečji i rani brakovi** u Republici Srbiji, i pored brojnih strateških dokumenata, **i dalje prisutni kao i da su njima posebno izložene devojčice**. Na radionici je ukazano da je položaj Romkinja rezultat, pre svega, rodni i drugih stereotipa, ali naročito odsustva sistemskog odgovora na ovu pojavu.

U oktobru, na Međunarodni dan devojčica 11. oktobra, **Romski ženski centar Bibija predstavio je Model ekonomske reintegracije Romkinja žrtava nasilja** kao i rezultate projekta koji se realizuju u okviru projekta „Zaustavljanje nasilja nad ženama u zemljama Zapadnog Balkana i u Turskoj: primena normi, promena svesti“, podržanog od strane UN Women u Srbiji i Evropske unije.

Tokom konferencije, naglašeno je da ne postoji univerzalni model ekonomskog osnaživanja i integracije građanki i građana u osetljivom položaju, da se čak i u okviru jedne grupe ne može očekivati univerzalno rešenje, usled brojnih individualnih i sredinskih razlika.

Kao osnova za izradu ovog modela poslužili su modeli ekonomske integracije Romkinja u evropskim zemljama kao i modeli ekonomske integracije žena u osetljivom položaju u Srbiji. Sam model predlaže širok pristup zasnovan na nizu detaljno objašnjenih principa, koji se moraju dodatno kontekstualizovati u odnosu na specifičnu jedinicu lokalne samouprave u kojoj će se realizovati.

Neki od rezultata navedenog projekta pored izrade modela jesu i podignut nivo svesti Romkinja o ljudskim, manjinskim i pravima žena, o pravu na život bez nasilja kao i o mogućnostima koje daje radno pravo (100 radionica za 100 žena), poboljšana mogućnost zapošljavanja za 50 Romkinja koje su preživele nasilje na tržištu rada u ciljanim jedinicama lokalne samouprave u Republici Srbiji kroz stručne obuke.

Projektom „Prevencija i eliminacija dečjih brakova u Srbiji“, **NVO Praxis sproveo je niz aktivnosti kojima je cilj socijalna inkluzija romskih devojčica**. Devojčice su imale priliku da posete turističke atrakcije Jagodine, Zlatibora, Subotice, Palića i Vranja.

Ove aktivnosti, pored svoje glavne svrhe, doprinose i oplemenjivanju iskustva devojčica, a samim tim i njihovom osnaživanju. Naime, neke od devojčica imale su priliku da prvi put posete zoološki vrt, da se međusobno druže van svojih zajednica i škole, da se prvi put u životu voze autobusom, uče o životu znamenitih ličnosti Srbije i da učestvuju u planiranju izleta i plan predstave roditeljima na zajedničkom sastanku.

Iz NVO Praxis poručuju: „Smatramo da su radionice i ovakve aktivnosti u kojima se direktno radi sa decom i osluškuju njihovi problemi, potrebe i želje najbolji način da se deci priđe i utiče na njihovo ponašanje. Većina devojčica iz ove grupe od svojih porodica ne može očekivati da im upriliče jedan ovakav dan. Zato je potrebno da društvo i organizacije koje imaju sluha i sredstava reaguju i iskoriste svoja sredstva i resurse da uključe ove devojčice u sve prilike koje društvo nudi.“

* Projekat finansiraju Ambasada Kraljevine Holandije u Srbiji i Ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj Savezne Republike Nemačke (BMZ) u okviru programa Nemačke razvojne saradnje „Inkluzija Roma i drugih marginalizovanih grupa u Srbiji“.

Usvajanje rezolucije Skupštine Ujedinjenih nacija o dečjim, ranim i prisilnim brakovima 15. novembra 2022. godine

Rezolucija ističe hitnu potrebu da se dopre do najsiromašnijih i najmarginalizovanijih devojaka i žena — onih do kojih je najteže doći — dok poziva međunarodnu zajednicu da pojača napore za ubrzanje napretka u okončanju dečjih, ranih i prisilnih brakova, uključujući devojke i žene u ranjivim situacijama.

„Ukidanje dečjih, ranih i prisilnih brakova i očuvanje prava devojaka i žena znači pravedniju, sigurniju i prosperitetniju budućnost za sve nas. Ne možemo sebi priuštiti da se teško stečeni napredak usporava ili vraća unazad“, istakli su predstavnici Kanade koji su sa članovima delegacije Zambije predvodili inicijativu za usvajanje rezolucije. (pun tekst rezolucije)

Održana je **konferencija „Prava dece romske nacionalnosti i socijalna inkluzija u regionu Jugoistočne Evrope“** u Atini u organizaciji UNICEF Grčke na kojoj je učestvovala i delegacija Republike Srbije 10. i 11. oktobra 2022.

Skup je okupio predstavnike Vlada zemalja jugoistočne Evrope, predstavnike romske zajednice i UNICEF-a sa ciljem razmene iskustava i promocije saradnje u procesu izgradnje efikasne mreže podrške i unapređenja integracije dece romske nacionalnosti.

Kao članica delegacije, gospođa Radmila Nešić je, u ime kopredstavljajuće organizacije Nacionalne koalicije za okončanje dečjih brakova, između ostalog predstavila napore i dosadašnje rezultate na polju podrške devojčicama, majkama i muškarcima za napuštanje prakse dečjih brakova u Republici Srbiji. U svom obraćanju, istakla je važnost postignutog konsenzusa među romskim liderima koji je rezultirao usvajanjem Deklaracije o ukidanju dečjih brakova od strane Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine u martu ove godine.

Borba protiv svih oblika nasilja nad ženama mora biti neprestana, a u okviru globalne kampanje „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“ dodatno se obezbeđuje prostor da se zajednički glasno skrene pažnja na ovaj problem. Dečiji i rani brakovi su jedan od najgrubljih oblika nasilja nad ženama i devojčicama i potreban nam je multisektorski pristup svih ključnih aktera kako bismo iskorenili ovaj fenomen.

Dečji brakovi nisu tradicija, već izuzetno štetna praksa koja ostavlja trajne posledice na psihičko i fizičko zdravlje dece, naročito devojčica, kao i na njihovo obrazovanje, i izlažu ih visokim rizicima od siromaštva i izolacije. Prema istraživanju višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u Srbiji za 2019. godinu (MICS 6), čak 55,7% žena iz romskih podstandardnih naselja je stupilo u brak pre navršene 18. godine, a čak 15,8% njih pre navršene 15. godine.

Nacionalna koalicija za okončanje dečjih brakova koordinisanim pristupom i zagovaračkim aktivnostima radi na otklanjanju rizika koji dovode do dečjih brakova i na taj način teži da osigura da devojčice ostvare svoje pravo na bezbrižno detinjstvo i obrazovanje, kao i vedriju i bezbedniju budućnost.

** Originalni naziv konferencije SEE Roma Child Rights and Inclusion Consultation